

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่การเกษตรของจังหวัดสระบุรีมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินระดับปานกลางถึงสูง สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดสระบุรีมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ได้แก่ (1) พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีเนื้อที่ร้อยละ 60 ของพื้นที่จังหวัด ลักษณะดินเป็นดินเหนียวปนทรายแป้ง มีพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำขนาดเล็กมาก เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา (2) พื้นที่เป็นเขาหยาบหรือที่ราบสูงและภูเขา มีลักษณะเป็นภูเขามีเนินลูกโดดสลับกับที่ราบสูง มีเนื้อที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่จังหวัด ลักษณะพื้นที่ลาดชันจนถึงภูเขาสูง พบชั้นกรวดปะปนกับชั้นผิวดิน บางแห่งพบชั้นหิน เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้เศรษฐกิจ นอกจากนี้ จังหวัดสระบุรียังมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านระยะทาง 105 กิโลเมตร จากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวทำให้มีความเสี่ยงในการเกิดปัญหาดินพังทลาย และดินขาดความชุ่มชื้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่การเกษตรเพื่อรักษาดินให้มีประสิทธิภาพในการผลิตอย่างยั่งยืน (จังหวัดสระบุรี 2555 :เว็บไซด์)

หญ้าแฝกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ดินและน้ำ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ มุงหลังคา สมุนไพร และเครื่องสำอาง เป็นต้น หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีลักษณะเด่นกว่าพืชตระกูลหญ้าอื่นทั่วไป คือ สามารถแตกหน่อใหม่ทดแทนต้นเก่า ลักษณะการแตกกอแน่น ทำให้กอมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ระบบรากเป็นรากฝอยมีลักษณะคล้ายฟองน้ำหุ้ม โดยรากจะประสานกันแน่น หยั่งลึกลงดินตามแนวดิ่ง หญ้าแฝกสามารถขึ้นได้ในดินเกือบทุกประเภท แม้ว่าสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศจะแตกต่างกัน หญ้าแฝกก็สามารถเจริญเติบโตได้ หญ้าแฝกเป็นพืชที่ดูแลรักษาง่าย มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงน้อย เสียค่าใช้จ่ายในการปลูกต่ำ และเกษตรกรสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ดังนั้นหญ้าแฝกจึงสามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำได้อย่างดี (กรมพัฒนาที่ดิน 2555 : เว็บไซด์)

สถานีพัฒนาที่ดินสระบุรีทำหน้าที่ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก โดยสนับสนุนพันธุ์หญ้าแฝก คำแนะนำ และเอกสารให้แก่เกษตรกร แต่การใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรียังมีน้อยมาก ดังนั้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาว่า ปัจจัยใดที่

เกี่ยวข้องกับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้วางแผนและกำหนดนโยบายการดำเนินงานการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ตลอดจนเป็นแนวทางในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาในการส่งเสริมและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการใช้หญ้าแฝกให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร และใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ของเกษตรกรประสบความสำเร็จต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคมของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี

2.2 เพื่อศึกษาการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี

2.3 เพื่อศึกษาความรู้ และความคิดเห็นต่อการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี

2.4 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี โดยกำหนดตัวแปรคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ แรงงานด้านการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ภาคการเกษตร และแหล่งสินเชื่อ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และแหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องหญ้าแฝก ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ สถานที่ปลูกหญ้าแฝก ความรู้เรื่องการใช้หญ้าแฝก ความคิดเห็นต่อการปลูกหญ้าแฝก และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี ตามแบบจำลองกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

2.1 จำนวนแรงงานด้านการเกษตร

2.2 รายได้ภาคการเกษตร

2.3 พื้นที่ทำการเกษตร

3. ปัจจัยทางสังคม

3.1 การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

3.2 แหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องหญ้าแฝก

4. ปัจจัยอื่น ๆ

4.1 การใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

4.2 ความรู้เกี่ยวกับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการ
อนุรักษ์ดินและน้ำ4.3 ความคิดเห็นต่อการปลูกและดูแลรักษา
หญ้าแฝก4.4 ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของ
เจ้าหน้าที่

การใช้หญ้าแฝกเพื่อ
การอนุรักษ์ดินและน้ำ
ของเกษตรกรใน
จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานด้านการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร รายได้จากการเกษตร แหล่งสินเชื่อ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม แหล่งข้อมูลข่าวสารเรื่องหญ้าแฝก ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ สถานที่ปลูกหญ้าแฝก ความรู้เรื่องการใช้หญ้าแฝก ความคิดเห็นต่อการปลูกหญ้าแฝก ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษาการปฏิบัติในการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของเกษตรกรในจังหวัดสระบุรี

5.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ ศึกษาเกษตรกรพื้นที่ทุกอำเภอของจังหวัดสระบุรี

5.3 ขอบเขตของประชากรเป้าหมาย ศึกษาประชากรจากบัญชีรายชื่อผู้ขอรับหญ้าแฝกจากสถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี ปีงบประมาณ 2553

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 หญ้าแฝก หมายถึง พืชตระกูลหญ้าเช่นเดียวกับ อ้อยหรือตะไคร้ ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในเขตร้อน กระจายทั่วไปในประเทศไทย จัดเป็นพืชล้มลุก อายุหลายปี สามารถขึ้นได้ในดินเกือบทุกชนิด ตั้งแต่พื้นที่ลุ่มจนถึงพื้นที่ดอน

6.2 การอนุรักษ์ดินและน้ำ หมายถึง การระวังรักษาและป้องกันดินมิให้ถูกชะล้างและพัดพาไป ตลอดจนการปรับปรุงบำรุงดินให้คงความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งการรักษาน้ำในดินและบนผิวดินให้คงอยู่เพื่อรักษาคุณธรรมชาติให้เหมาะสมในการใช้ประโยชน์และที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

6.3 การใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ หมายถึง การนำหญ้าแฝกไปใช้ของเกษตรกร ได้แก่ รูปแบบการปลูก สถานที่ปลูก วิธีการปลูก ระยะการปลูก การดูแลรักษา เปอร์เซ็นต์

การรูด เพื่อช่วยให้ดินมีความชุ่มชื้น รักษาหน้าดิน รักษาสภาพแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

6.4 เกษตรกร หมายถึง ผู้ขอรับหญ้าแฝก ตามบัญชีรายชื่อจากสถานีพัฒนาที่ดินสระบุรี ปีงบประมาณ 2553

6.5 ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก ความเชื่อและการตัดสินใจ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยอาศัยความรู้ การรับรู้ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างถูกต้องและเหมาะสม

7.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก และสามารถแนะนำเกษตรกรรายอื่นได้

7.3 เพื่อให้ได้ข้อมูลไปปรับใช้การสนับสนุนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ยั่งยืนต่อไป

